

overdenking voor de dienst op 30 aug 2020, thema Hallelujah van Cohen

Gemeente,

Leonard Cohen heeft zich weinig uitgelaten over de tekst van zijn lied.

De tekst blijft wat mysterieus hier en daar.

Maar één citaat van hem is wel bekend:

“Er bestaan veel hallelujahs, en zowel de perfecte als de gebroken hallelujahs hebben gelijke waarde. Het is mijn verlangen om mijn geloof te bekrachtigen met een hallelujah, niet op een formele religieuze manier maar met enthousiasme en emotie”.

(There are many hallelujahs that exist and the perfect and broken ones have equal value, it's a desire to affirm my faith, not in a formal religious way, but with enthusiasm and emotion.)

Ik begrijp het zo dat Cohen in iedere situatie wel een hallelujah zou willen of kunnen zingen, of hij nu in een mineur- of een majeurestemming is.

Hij ziet dat als een uiting van waar hij voor staat, van waar hij in gelooft, van wat hem houvast geeft.

Of het nou een blije of verdrietige hallelujah is, is hem om het even.

Het gaat hem om de lichtglans die hij toch door alles heen ziet schijnen.

En voor hem past daar het woord Hallelujah bij.

Hallelujah komt rechtstreeks uit het Hebreeuws en is dus onvertaald gebleven in veel andere talen.

Hallelu betekent prijzen, lofzingen.

En jah is een verkorte versie van Jahweh, de Godsnaam dus.

Zing God lof, prijs de Heer.

Zoals we net ook zongen met psalm 146: alles wat adem heeft, love de Here, zinge de lof van Israëls God.

Dat kan een heilig Hallelujah zijn, op de momenten dat je vervoerd van geluk God aanwezig weet in je leven.

Maar evenzeer een gebroken Hallelujah op de momenten dat de grond onder je voeten weg lijkt te zakken.

Het verhaal van David en Batseba laat die twee kanten van het leven ook zien.

Niet vreemd denk ik dat Cohen juist dit verhaal als metafoor koos voor zijn lied.

Het begint met een forse majeurestemming, euforie om zo'n mooie vrouw met wie David het bed zelfs deelt. Niet moeilijk om daar een heilig Hallelujah bij te bedenken.

Het eindigt in mineur omdat David haar man met opzet heeft laten omkomen.

Waarom dan toch nog een Hallelujah, al is die dan ook gebroken?

Ik denk dat dat te maken heeft met het feit dat David zich wel realiseert dat hij verkeerd gehandeld heeft.

“Ik heb gezondigd”, biecht hij op.

Hij is zo groots om dat ook toe te geven.

Ergens glanst er dus wel licht in hem, een grondvertrouwen, waardoor hij dit hardop toe durft te geven.

Zijn lijntje met God blijft aanwezig, ook al blijft wat hij heeft gedaan, verkeerd.

Later in het verhaal wordt verteld dat het kind dat David en Batseba samen krijgen, sterft omdat David deze fout heeft begaan.

En ook al vast hij nog zeven dagen om zijn berouw te tonen, het kind sterft alsnog.

Het kind dat ze erna samen krijgen, zal hem echter later opvolgen als koning.

De naam van het eerste kindje wordt niet eens genoemd, maar deze tweede heet Salomo.

Het hele verhaal ademt een sfeer van: David is ook maar een mens, met fouten en gebreken. De gevolgen ervan moet ook hij, net als ieder ander, zelf dragen.

Maar dat wil niet zeggen dat zijn lijntje met God daardoor verbroken is geraakt.

Er blijft een soort wederzijds grondvertrouwen aanwezig.

Tot zover is het allemaal nog wel te volgen.

Maar in het leven komen ook vaak situaties voor waarin je niet zelf een fout begaat, maar waarin je van alles overkomt.

Door ziekte, een ongeval, of fouten of vergissingen van anderen, op allerlei manieren kan je allerlei narigheid overkomen.

Een recent voorbeeld kennen we allemaal: het Covid-19 virus.

Afgelopen week was het precies een half jaar geleden dat de eerste besmettingen bekend werden in Nederland.

Je kunt zomaar ineens in een situatie verzeild raken waar je in mee moet en waar je weinig in te kiezen hebt.

Waar in je op de grenzen van je eigen mogelijkheden raakt.

Hoe zit het dan met het kunnen blijven zingen van een Hallelujah?

Natuurlijk verschilt dat van persoon tot persoon.

Maar laten we kijken of we er nog iets meer over kunnen zeggen.

Paul Tillich was hoogleraar in de theologie en in de filosofie.

Die combinatie is een voorbeeld van hoe hij in zijn leven vaak in grensgebieden heeft verkeerd, niet kiezend voor het een noch voor het ander.

Juist dat grensgebied bleek voor hem vruchtbaar, al heeft hij zelf ook zeker de lastige kanten daarvan ervaren.

Nooit echt helemaal ergens bij horen, altijd kritiek krijgen van de ene dan wel de andere kant is geen comfortabele positie.

Hij zei erover: op de grens ervaart de mens de begrensdheid van het menselijk bestaan, maar tegelijk ook een glimp van wat er aan de andere kant van de grens is: de andere mogelijkheid.

Op grenzen leert een mens zichzelf kennen en leert hij andere mogelijkheden kennen.

Je blik wordt verruimd en bevraagd.

Hoewel dat niet altijd prettig is, je het gevoel kunt hebben nergens echt bij te horen, kan het gaan langs grenzen ook productief zijn.

Maar, zei hij, er zijn ook begrenzingen door dat wat voorbij iedere menselijke mogelijkheid ligt.

Er is een grens waar ons analytisch vermogen ons in de steek laat.

Daar waar ons begrijpen ophoudt en de verwondering begint.

Er is ook een grens daar waar we het leven niet meer kunnen verdragen: de grens van lijden, pijn, gemis en dood.

En er is nog een derde soort uiteindelijke grens, namelijk die van de ethische ervaring: het besef dat hier iets gebeurt wat niet goed is. Een morele grens.

En het is bij dit type grenzen, aan de rand van de menselijke mogelijkheden, dat de mens het ultieme, het uiteindelijke, het onvoorwaardelijke kan ervaren.

Het is een ervaring die volgens Tillich al het andere iets fragmentarisch en voorlopigs geeft. Hier ontstaat religie, zegt Tillich, in dat ultieme.

Daar waar je zelf moet loslaten, zelf niks meer kunt uitrichten, ontstaat ruimte om te ervaren wat er dan nog wel zou kunnen zijn.

Wat dat is, kan voor iedereen en in elke situatie anders zijn.

Misschien is dat de wil om te leven, hoop, het gevoel gedragen te worden...

Er zijn buiten die uiterste grens, in dat ultieme, geen pasklare antwoorden en ook geen gemakkelijke oplossingen.

Misschien geeft het vooral het vertrouwen dat wijzelf niet het laatste woord hebben.

Dat er meer is dan wat wij kunnen bevatten, al hebben we er geen woorden voor.

Wat ik uit de woorden van Leonard Cohen begrijp, is dat hij dat herkent.

Dat hij niks afdoet aan de moeiten van het leven.

Maar dat er een soort onverwoestbaar vertrouwen in hem is.

Niet een vertrouwen dat het altijd allemaal wel goedkomt.

Maar meer een vertrouwen dat er wel ergens licht zal ontstaan.

Dat je iets ervaart van dat ultieme dat buiten de menselijke grenzen ligt.

Dat je bijvoorbeeld iets ervaart van troost en bemoediging vanuit een liefdevolle ander.

Dat je geraakt wordt door muziek waardoor je hart toch weer begint te sprankelen.

Dat je de moed vindt om te aanvaarden dat wat is, dat de wil om te leven sterker is dan je dacht, dat je er op de een of andere manier toch een weg doorheen vindt.

We luisteren zodadelijk naar een moderne versie van het Hallelujah van Cohen, gezongen door Pentatonix.

Dat is een zanggroep van vier mannen en één vrouw.

Eén van hen zorgt voor de percussie door te body-beat-boxen: hij laat ritme horen door zijn stem en door met zijn handen op zijn lichaam te trommelen of door met zijn voeten te stampen.

Het hele stuk is a capella, dus zonder instrumenten, met alleen zangers.

Het is een uitvoering die elke keer weer bij me binnenkomt.

De muzikale opbouw, de zuiverheid van de stemmen, de intensiteit waarmee de tekst tot leven wordt gebracht en vooral dat vierde couplet dat door een hoge mannenstem wordt gezongen raken me steeds opnieuw.

Het lied roept iets in me wakker waar ik geen woorden voor heb, wat mijn menselijke bevattingsvermogen te boven gaat, maar wat me steeds opnieuw inspireert en blij maakt.

Amen.